

SPECIFICUL GESTIUNII FINANCIARE ÎN ASIGURĂRI

Aliona TEACĂ

Academia de Studii Economice din Moldova

In this work are discussed financial management capacities of financial insurance, the reserve system established by insurance companies, harmonization and convergence of accounting and financial statements in specific coordinates, in insurance, financial stability and financial investment in the operating mechanism of the insurance.

Gestiunea financiară constituie o componentă a gestiunii generale în orice sistem organizațional. Interpretată ca proces, ca știință, artă și, îndeosebi, ca practică, în conducerea prin pârghii financiare, gestiunea financiară constituie un ansamblu de metode, tehnici, instrumente și acțiuni prin intermediul cărora are loc atragerea, alocarea și utilizarea capitalurilor în entitatea organizațională, în scopul realizării obiectivelor specifice în domeniul respectiv.

Într-un sistem organizațional productiv sau lucrativ, gestiunea financiară este încadrată, investigată și analizată în raport cu trei coordonate: scop, areal de manifestare și pârghii de realizare.

Scopul evidențiază obiectivele determinate și finalitatea efortului managerial. Pentru entitățile cu caracter lucrativ sunt abordate ca alternative: a) creșterea valorii de piață a acțiunilor și, respectiv, a întreprinderii; b) sporirea venitului acționarilor; c) creșterea profitului.

Arealul de manifestare îl constituie entitatea de referință ca sistem deschis, funcțional și operațional, vizând în esență manifestarea funcției financiare sub aspect gestionar și decizional cu reflectare în: a) constituirea capitalurilor; b) alocarea resurselor în scopul finanțării ciclului de exploatare; c) alocarea capitalurilor în scopul finanțării ciclului de investiții; d) gestionarea rezultatelor financiare sub incidența raportului risc – performanță, în scopul armonizării relațiilor dintre entitatea organizațională, acționari, salariați, autorități fiscale și terți.

Pârghiile de realizare a gestiunii financiare sunt generate și puse în valoare prin sistemul decizional specific, fiind reflectate de instrumente, suport informațional previzional, curent și cu caracter postfactum.

Conform practicilor internaționale, cercetarea coordonatelor specifice gestiunii financiare în societățile de asigurări se impune datorită specificului de funcționare. Societățile de asigurări sunt constituite și funcționează în regim comercial și concurențial. Ele vând asigurări la un preț (prima de asigurare) al căror cost nu-i cunoscut decât la momentul producerii riscului. Prin urmare, ele trebuie să atragă și să dispună de resurse cu ajutorul cărora să facă față în orice moment cerințelor de despăgubire. Astfel se explică faptul că în sectorul asigurărilor s-a impus de către autoritatea de administrare a asigurătorilor: marja minimă de capital social; constituirea de rezerve specifice; practica plasamentelor financiare; monitorizarea stării financiare și a raporturilor cu asigurații etc.

Scopul societăților de asigurări poate fi identificat în plan funcțional și în plan financiar. În plan funcțional scopul derivă din obiectul lor de activitate – protecția asiguraților în raport cu riscurile transferate de aceștia și asumate de asigurător prin mutualizare. În plan financiar scopul derivă din modul lor de funcționare – adică în regim comercial, concurențial, pe criteriul profitului.

Alternativele funcției scop în gestiunea financiară a acestor societăți comportă o analiză selectivă.

1. *Alternativa creșterii valorii acțiunilor:*

a) sporirea valorii acțiunilor și, deci, a valorii societății de asigurări depinde de mai mulți factori: volumul angajamentelor de riscuri asumate de asigurător; categoria de riscuri (asigurări de viață, generale, ușoare, grele), tariful de prime aplicat; probabilitatea producerii riscurilor; amploarea prejudiciilor, gradul de distrugere, costul refacerii prin despăgubire; ponderea segmentului de piață pe care acționează societatea de asigurare; intensitatea concurenței, piața pe care se pot tranzacționa acțiunile la Bursă sau în afara acesteia etc.;

b) parteneriatul bancassurance poate influența creșterea valorii societății de asigurare;

c) valoarea acțiunilor prezintă interes pentru deținător, mai ales atunci când are intenția să le vândă, să le speculeze, precum și atunci când cumpărătorul acțiunilor dorește să obțină pachetul de control și gestiunea societății;

2. Alternativa creșterii averii acționarilor:

a) în asigurări, de regulă, acționarul este mai restrâns numeric, dar participarea la constituirea capitalului este mai conștientă;

b) capitalul social este restricționat prin prisma limitei minime, care pune în evidență responsabilitatea acționarilor în raport cu angajamentele asumate față de asigurați, prin intermediul a trei linii de acoperire financiară: prima linie – din resursele generate de primele subscrise și achitate (trezoreria curentă); a doua linie – prin rezervele constituite pe seama încasărilor de prime brute (dar în corelație cu evoluția riscurilor expirate și neexpirate, a daunelor suportate etc.); a treia linie – din capitalurile subscrise și vărsate de acționariat;

c) averea acționarilor poate crește pe seama profitului distribuit sub formă de dividende, dar și pe seama profitului nedistribuit, în măsura capitalizării acestuia sub formă de rezerve;

3. Alternativa creșterii profitului:

a) profitul realizat sau creșterea profitului poate reflecta o situație financiară bună pentru societate în exercițiul de referință, întrucât deschide căile de remunerare a participanților la obținerea rezultatelor, permite o consolidare în perspectivă, posibilități de plasamente și participații, precum și o încadrare mai bună într-un eventual clasament;

b) în asigurări apar situații când o societate înregistrează pierderi și nu se încadrează în categoria societăților cu situație financiară dificilă. Este cazul societăților aflate în proces de consolidare, de creștere, care își constituie rezervele în parametri impuși de reglementările în vigoare. Deoarece rezervele se integrează în costurile activității, chiar dacă se constituie pe seama veniturilor, este posibilă încheierea exercițiului financiar cu pierderi;

c) mizând pe obținerea profitului, nu trebuie ignorat faptul că acesta se raportează la fiecare exercițiu financiar prin masă, respectiv valoare și rată. Nu e clar care factor trebuie maximizat – masa profitului sau rata profitului?

Astfel, se impun câteva aprecieri posibile și necesare privind profitul provenit din activitatea de asigurare.

a) Scopul gestiunii financiare în societățile de asigurări nu poate fi desprins de ideea de profit, de avere, de valoare a acțiunii, respectiv a întreprinderii. Acționarul care a investit capital în afaceri din sectorul asigurărilor decide dacă vrea să-și sporească acest capital și să-l conserveze. În acest context, profitul este pârghia de realizare a scopului, cu acțiune temporală, verificabilă.

b) Raportul de asigurare generator de profit (pierdere) se află sub incidența intereselor divergente: asiguratul este interesat să fie protejat și susținut financiar prin indemnizare – despăgubire, la producerea cazului asigurat; asigurătorul este interesat să conserveze încasărilor de prime, să minimizeze plățile de indemnizații și despăgubiri, pentru a se înscrie în marja de profit.

c) Însăși motivația constituirii societăților de asigurare are la bază cele două concepte: comunitatea de risc și mutualitatea. Prin urmare, se poate afirma că gestiunea financiară nu poate ignora valențele sociale ale asigurării.

d) Remarcăm faptul că managerii și salariații pot fi, în același timp, și acționari. Gestiunea financiară în asigurări nu poate ignora motivația managerilor și salariaților pentru derularea unor activități profitabile.

e) Amplificarea activității în asigurări este posibilă. Există mari rezerve de atragere și transfer a riscurilor în protecția prin asigurare. Totuși, acest fapt nu depinde de intenția și abilitatea asigurătorilor, ci este condiționat de acceptarea de către proprietarii de risc a comunității de risc și de potența financiară a acestora, ca factor de impulsione a transferului riscurilor.

Arealul de manifestare a gestiunii financiare în societățile de asigurări comportă aspecte deosebite, fapt generat de specificul activității.

În economia societăților de asigurări ciclul *bani – prestații – bani*, în plus sau în minus față de capitalul avansat, este marcat de fluxuri financiare (încasări de prime) și fluxuri virtuale (promisiunea de protecție), urmate, după caz, din nou de fluxuri financiare (în ipoteza producerii cazului asigurat) prin plata de indemnizații și despăgubiri.

S-ar putea afirma că gestiunea financiară în sectorul asigurărilor se circumscrie ciclului *bani – prestații – bani* și se manifestă secvențial și procedural vizând:

- gestiunea capitalurilor;
- gestiunea ciclului de exploatare;
- gestiunea rezervelor;

- gestiunea ciclului de plasamente – investiții;
- gestiunea rezultatelor financiare.

Gestiunea capitalurilor implică constituirea capitalului social (prin subscriere și vărsare), în limitele stabilite de autoritatea de supraveghere, deci în limitele minime stabilite prin lege, ținându-se seama de portofoliul de asigurări asumat de societatea de asigurări și avizat de Comisia Națională a Pieței Financiare. *Capitalul constituit și vărsat reprezintă ce-a de a treia linie financiară a unei societăți de asigurări, în ipoteza producerii unor riscuri în masă, ori a unor riscuri grave.* El poate fi majorat prin emisie și subscriere suplimentară, ori pe seama rezervelor constituite din profitul nedistribuit. Acționarii întâmpină probleme cu privire la capitalul deținut, vizavi de fructificarea capitalului prin pârghii specifice, sporirea capitalului, deci a averii deținute, și, în ultimă instanță, conservarea parțială, în ipoteza falimentării societății.

Regăsirea capitalului propriu în structura activelor corporale, cu o pondere relativ redusă, reprezintă un aspect specific, ca și faptul că capitalul permanent este, de regulă, identic cu capitalul propriu. Excepție fac apelurile la împrumuturi bancare pe termen mediu și lung.

Gestiunea ciclului de exploatare are valențe specifice: tehnorganizatorice și financiare. Organizarea activității de asigurare este astfel concepută, încât societatea de asigurări:

- a) să-și asume angajamente conform structurii de portofoliu avizate;
- b) să realizeze subscrierea de prime brute și să asigure încasarea acestora în corelație cu riscurile asumate;
- c) să asigure o trezorerie activă, pe seama căreia societatea să facă față cerințelor aleatorii de acoperire a riscurilor produse și asumate.

Ciclul de exploatare include: activitatea de procesare a asigurărilor (distribuirea asigurărilor); gestionarea portofoliului (evidența și monitorizarea încasărilor de prime subscrise); tratarea efectelor generate de riscurile produse (constatare, evaluare a pagubelor și determinarea indemnizațiilor/despăgubirilor de asigurare). În cadrul ciclului de exploatare, activele curente, specifice societăților de asigurări, se regăsesc în: disponibilități bănești, titluri financiare, prime de încasat, respectiv creanțe și recuperări din reasigurări. Administrarea creanțelor din prime de încasat este semnificativă pentru realizarea gestiunii financiare, care impune o evidență clară și corectă a raporturilor cu asigurații. De asemenea, este importantă și gestiunea corectă a disponibilităților bănești ale societății prin modul în care se structurează fructificarea acestora. *Ciclul de exploatare constituie cadrul în care asiguratorul susține prima linie financiară de protecție de risc asumată și în care se interfează interesele asiguratorului și asiguraților.*

Gestiunea numerarului impune planificarea, organizarea și controlul disponibilităților în vederea satisfacerii nevoilor de lichidități, respectării normativelor prudențiale în raport cu cerințele aleatorii de piață și obținerea avantajelor oferite de oportunitățile de fructificare și plasamente. Pentru aceasta, societatea de asigurare trebuie să dispună de o trezorerie curentă și consistentă în raport cu imprevizibilitatea și probabilitatea riscurilor.

Gestiunea rezervelor este impusă de reglementări specifice domeniului asigurărilor. Societățile de asigurări sunt obligate ca, pe seama primelor de asigurare subscrise de asigurați, să constituie un sistem de rezerve (rezerva de prime, rezerva de daune, rezerva pentru pagube neavizate în cursul exercițiului financiar, rezerva pentru riscuri neexpirate, rezerva de catastrofă, rezerva de egalizare și rezerva matematică în cadrul asigurărilor de viață).

Aceste rezerve se determină fiecare în parte, conform unui algoritm specific și monitorizate în exercițiul financiar curent al fiecărei luni în funcție de evoluția parametrilor (prime subscrise, prime încasate, daune produse și acoperite etc.). *Gestiunea rezervelor reprezintă rolul acestora în mecanismul financiar al societăților de asigurări și constituie ce-a de a doua linie financiară a protecției de risc asumate prin portofoliul de asigurări contractate.*

Mecanismul fructificării rezervelor este adaptat la specificul organizării și funcționării societăților de asigurări. Remarcăm plasamentele în imobilizări corporale, titluri de participare, imobilizări financiare în titluri de portofoliu, împrumuturi acordate pe termen lung, împrumuturi ipotecare, depozite la instituții de credit, plasamente financiare, în titluri cu venit fix și venit variabil, plasamente la fonduri mutuale etc.

În acest scop, autoritatea de supraveghere a asigurărilor impune respectarea anumitor plafoane de constituire și menținere a rezervelor și aplicarea normelor specifice de plasare și fructificare a acestora, ca să fie ușor transformate în lichidități.

Gestiunea ciclului de investiții în societățile de asigurări are, de asemenea, un conținut și un cadru specific. În sectorul asigurărilor investițiile directe, corporale sunt prezente. Abordarea lor nu ridică probleme deosebite

față de alte sectoare de activitate, implicând fundamentarea necesității, oportunității și eficienței acestora în plan tehnic, organizațional și financiar. Realizarea lor presupune declanșarea și desfășurarea procesului investițional și punerea lor în exploatare. Aspecte specifice implică însă investițiile financiare. Formularea unei strategii de investiție impune o serie de etape, care fundamentează decizia de a investi și transformarea ei în practică. După cum știm, gestiunea ciclului de investiții, de această natură, impune mai multe etape:

a) stabilirea politicii de investiții, respectiv: obiectivele portofoliului, constrângerile portofoliului, constrângerile fiscale și legale, strategiile de hedging;

b) adaptarea deciziei de structurare a investițiilor (plasamentelor) pe categorii de active financiare: acțiuni, titluri cu venit fix, titluri cu venit variabil, titluri derivate etc.;

c) selectarea titlurilor financiare în funcție de evoluția și previziunea ofertelor pe piața financiară;

d) evaluarea rezultatelor, adică determinarea prin proceduri specifice a rentabilității portofoliului de titluri.

Evident, pot fi urmărite diferite obiective în stabilirea plasamentelor investiționale și constituirea portofoliului de titluri, între care se detașează maximizarea ratei de rentabilitate a portofoliului în condiții de risc.

Politica de investiții în societățile de asigurări trebuie stabilită pentru o anumită perioadă de timp. În perioada dată se scotează pe asigurarea unei corelații, conform căreia maturitatea activelor societății va coincide cu maturitatea pasivelor societății. Această corelație este în măsură să asigure societății satisfacerea nevoilor de lichidități. Gestiunea portofoliului de active financiare presupune o monitorizare activă, o administrare previzională și, după caz, ajustări impuse de situații imprevizibile. Oricum, asigurătorii sunt constrânși, conform specificului activității pe care o desfășoară, să manifeste prudență în stabilirea structurii investițiilor financiare și să mențină solduri bancare și active cu lichiditate sporită pentru a face față unor despăgubiri neașteptate.

Rezultatele generate de ciclul de investiții financiare se evaluează trimestrial, pentru a se stabili raportul dintre rentabilitate și risc. Operațiunea este complexă, deoarece presupune evaluări specifice în funcție de structura portofoliului de investiții, de natura efectelor pe care le generează fiecare activ financiar, de nivelul și evoluția remunerării (fructificării), de durata plasamentului și de alți factori.

Gestiunea rezultatelor financiare constituie segmentul cel mai dificil al gestiunii financiare, deoarece societățile de asigurări realizează fluxuri financiare, încasări din vânzarea unor produse virtuale (promisiunea de plăți, indemnizații și despăgubiri, dacă evenimentul pentru care și-a asumat protecția se va produce). Dacă riscul se va produce, vor interveni fluxuri financiare de plăți. Dacă riscul nu se va produce, încasările bănești se vor transpune în rezultate financiare pozitive. Și într-un caz, și în al doilea societatea va avea cheltuieli de administrare a riscurilor, de gestionare a asigurărilor, de constatare și evaluare a cazurilor de daune. Se poate afirma că rezultatele financiare depind de factori previzibili și aleatorii, imprevizibili (numărul de asigurări contractate, primele de asigurare stabilite și încasate la timp, angajamentele de sumă asigurată asumate, probabilitatea producerii riscului, amplexarea pagubelor, fluxul de trezorerie și evoluția sa în timp, nivelul rezervelor constituite și evoluția acestora, modul de plasare și fructificare a rezervelor și a altor disponibilități bănești, cheltuieli de administrare și de gestiune, fiscalitate).

Gestiunea rezultatelor financiare în societățile de asigurări comportă un grad de complexitate mai ridicat față de alte sectoare, fapt determinat de următorii factori specifici de cauzalitate:

a) obligativitatea constituirii capitalului social în limite minime, impuse de autoritatea de administrare a asigurărilor, dar în corelație cu structura avizată a portofoliului;

b) dorința acționarilor de a-și fructifica aportul de capital prin dividende ori prin tranzacționarea acțiunilor;

c) obligativitatea plăților de prime de către asigurați, ca o condiție a dreptului de dezdăunare;

d) cerința armonizării intereselor acționarilor (privind dreptul de a beneficia de dividende) și asiguraților (privind reflectarea parțială a rezultatelor financiare ale societății de asigurări) în nivelul mai redus al primelor de asigurare, stabilite în cote de excedente etc.

Pârghiile de realizare a gestiunii financiare în societățile de asigurări au un conținut complex. Trei categorii de pârghii manageriale au un caracter operațional, și anume: *informaționale*, *gestionare* și *decizionale*.

Pârghiile informaționale sunt oferite de sistemul informațional, specific domeniului asigurărilor, prin cele trei componente ale sale:

a) *sistemul informațional statistico-matematic*, prin care se susține angrenajul informatic pus la baza fundamentării asigurărilor (protecția unor riscuri și excluderea altora, nivelul primei nete și brute, diversificarea ofertei etc.);

b) *sistemul operațional operativ-curent*, prin care se reflectă, se consemnează, se notifică orice informație care vizează procesarea asigurărilor (cererea de asigurare, notificarea răspunsului, polița de asigurare, documente de încasare a primelor scadente, înștiințări, piese componente ale dosarului de daună, documente de evaluare și plata drepturilor de asigurare etc.) constituie suportul gestionar și managerial financiar;

c) *sistemul operațional financiar-contabil*, prin care se realizează prelucrarea informațiilor referitoare la procesul de asigurare, cu respectarea cerințelor impuse de reglementările contabile, cadru general și cadru specific. Remarcăm prelucrarea diferențiată, pe paliere organizaționale, a informațiilor în plan financiar contabil (la nivelul agenției de asigurări – operațiuni și documente primare; la nivelul sucursalei de asigurări – procesare avansată, inclusiv extragerea bilanței de verificare; la nivelul centralei societăți – centralizarea informațiilor și procesarea lor pentru finalizarea situațiilor contabile de sinteză; bilanțul contabil, contul de profit și pierdere etc.).

Pârghiile gestionare sunt puse în evidență de modul de concentrare a structurii organizatorice a societăților de asigurare, în plan teritorial (prin sucursale, agenții, puncte de lucru, ori prin birouri teritoriale, după caz), precum și prin modul de concepere a structurii interne a verigilor teritoriale ale societății, încât să fie acoperite prin funcții, locuri de muncă ori compartimente, activitățile specifice: asigurare, daune, financiar-contabile, juridic, secretariat-administrativ.

Pârghiile decizionale constituie atributul factorilor de autoritate, organe abilitate ori persoane cu funcții manageriale. Adunarea generală, Consiliul de administrație, conducătorul Departamentului financiar-contabil, șefii unor compartimente din cadrul societății de asigurare pot face uz de pârghii decizionale în funcție de competența atribuită lor. Ele pot lua forma unor simple monitorizări, după cum pot lua forma deciziilor, ordinelor, hotărârilor etc.

Plecând de la formele pe care le pot avea pârghiile utilizate în procesul gestiunii financiare a societăților de asigurare, este evident rolul pe care îl dețin pârghiile informaționale. Pentru a putea fi puse în valoare, pârghiile informaționale se relevă prin trei categorii de instrumente: *de previziune, curente și post-faptice*.

Vom remarca locul pe care îl dețin aceste instrumente în derularea unei activități eficiente în societățile de asigurări.

Instrumentele de previziune încadrează elementele de fundamentare (calculul) actuariale. Deși se bazează pe informații din trecut, ele oferă argumente pentru decizii manageriale vizând perioadele viitoare (conceperea, pregătirea și lansarea unor noi produse de asigurare). Apoi, se ia în vedere bugetul de venituri și cheltuieli, implicit variatele bugete secvențiale care trebuie elaborate (bugetul vânzărilor de asigurări, bugetul cheltuielilor de administrare și de gestiune a asigurărilor etc.). Conținutul specific al acestora asigură managerilor argumente pentru luarea deciziilor, vizând perspectiva societății cu referire la: structura portofoliului, adică a ofertei, numărul de contracte, angajamente asumabile (sume asigurate), încasări de prime brute, structura previzibilă a plasamentelor etc.

Instrumentele suport-curente sunt reprezentate de toate documentele cu care se procesează asigurarea (documente de perfectare, derulare și finalizare) și care stau la baza înfăptuirii gestiunii financiare a societății, prin reflectarea în contabilitate a exercițiului financiar.

Instrumente suport post-faptice sunt, în bună măsură, comune altor sectoare de activitate (bilanțul contabil, contul de profit și pierdere, note explicative, politici și opțiuni contabile etc.), dar și cu conținut specific, de exemplu, Contul tehnic al asigurărilor de viață, Contul tehnic al asigurărilor generale și Contul netehnic – instrumente de generare a Contului de profit și pierdere.

Conținutul complex și specific al gestiunii financiare în societățile de asigurări, în coordonatele sale (scop, cadru și pârghii), permite sintetizarea câtorva **concluzii**:

a) gestiunea financiară se relevă ca proces de conducere prin finanțe, suprapunându-se secvențial – constituirii, utilizării și valorificării capitalului în societatea de asigurări;

b) gestiunea financiară se exercită în cadrul societății de asigurări prin luarea în considerație a implicării unor factori, precum ar fi: asigurații, acționarii, autoritatea fiscală, statul, concurenții etc.;

c) gestiunea financiară se relevă ca proces de monitorizare a activității economice și financiare a societății de asigurări, întrucât calitatea decizională este, de regulă, structurată pe trepte și niveluri de competență;

d) indiferent de treapta și de competența managerială – managerul financiar în arealul asigurărilor trebuie să dețină calități specifice: pregătire profesională, capacitate de previziune, de analiză și sinteză, discernământ în aprecieri, viziune de ansamblu, capacitate de instruire continuă, inteligență, obiectivitate și sinceritate, asumarea răspunderii pentru efectele deciziilor sale.

Bibliografie:

1. Legea Republicii Moldova „Cu privire la asigurări”, nr.407-XVI din 21 decembrie 2006 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.47-49 (2034-2036).
2. Hotărârea Inspectoratului de Stat pentru Supravegherea Asigurărilor și Fondurilor Nestatale de Pensii „Cu privire la aprobarea Regulilor de plasare a fondurilor și rezervelor de asigurare (în redacție nouă), nr.34 din 9 martie 2006 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.79-82/280.
3. Ordinul Ministerului de Finanțe al Republicii Moldova „Cu privire la aprobarea Regulamentului privind calcularea activelor nete ale societăților de asigurare”, nr.64 din 11 ianuarie 2001 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2001, nr.100-101.
4. Fotescu S. Eficiența asigurărilor în Republica Moldova. - Chișinău: Editura ASEM, 2001.
5. Fotescu S. Sistemul de distribuție a asigurărilor și modernizarea acestuia. - Chișinău: Editura ASEM, 2006.
6. Mayer R.C., McGuigan R.J., Rao P. Ramesh. Contemporary Financial management Fundamentals. - Thomson, Ohio, 2003, p.3.
7. Ecole Nationale d'Assurance de Paris, Manuel International de l'Assurance, Editura Economică, Paris, 1999, cap.4-5.
8. Cistelean L. Asigurări. - Târgu-Mureș: Universitatea „Petru Maior”, Departamentul IFRD, 2006.

Prezentat la 02.03.2010